REFERENCES

- Bekh, 1997* – Bekh I. D. Katehoriia «stavlennia» v konteksti rozvytku obrazu «Ja» osobystosti / I. D. Bekh // Pedahohika i psykhohohiia. – 1997. – S. 9–21.
- Bekh, 2008* – Bekh I. D. Vychovannia osobystosti: pidruchnyk / I. D. Bekh. – K.: Lybid, 2008. – 848 s.
- Entsyklopediia, 2008* – Entsyklopediia osvity / Akad. ped. nauk Ukrainy; holovnyi red. V. H. Kremen. – K.: Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
- Psykhohohycheskyi slovar, 1990* – Psykhohohycheskyi slovar / Pod obshch. red. A. V. Petrovskoho, M. H. Yaroshevskoho. – 2-e yzd, yspr. y dop. – M.: Polytyzdat, 1990. – 494 s.
- Stepanova, 2016* – Stepanova T. M. Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do vykhovannia shanoblyvoho stavlennia do batka v ditei starshoho doshkilnogo viku: monohrafiia / T. M. Stepanova, A. V. Kurchatova. – K.: Vydavnychiy dim «Slovo», 2016. – 288 s.
- Fasolko, 2000* – Fasolko T. S. Vychovannia vidpovidalnoi povedinky u ditei starshoho doshkilnogo viku: avtoref dys.. na zdobuttia nauk. stupenia kand.. ped. nauk: spets. 13.00.08 «Doshkilna pedahohika» / T. S. Fasolko. – K., 2000. – 18 s.
- Tsinnisni oriiientatsii, 2016* – Tsinnisni oriiientatsii dytyny u dorosloму sviti: navch.-metod. posibnyk / T. O. Pirozhenko, L. V. Soloviova ta in. – K.: Vydavnychiy dim «Slovo», 2016. – 248 s.

УДК 378.14.015.62:33145

DOI 10.31470/2308-5126-2019-44-2-13-18

Олена Бокшиц,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри теорії та методики
професійної підготовки
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди».

Olena Bokshits,
Ph.D. in History,
Associate Professor
of the Department of Theory and
Methodology of Vocational Training
SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii
Skovoroda State Pedagogical University».

E-mail: alenabokshic@gmail.com
ORCID 0000-0002-3528-5312

Ірина Каменська,
кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри теорії та методики
професійної підготовки
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди».

Irina Kamenska,
PhD. in Agricultural Sciences,
Associate Professor
of the Theory and Methodology
of Professional Training of the
SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii
Skovoroda State Pedagogical University».

E-mail: ikamenskay1@gmail.com
ORCID 0000-0003-2872-5065

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ» МАЙБУТНІМИ ФАХІВЦЯМИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

У статті розкрито процес організації вивчення дисципліни «Вступ до спеціальності» майбутніми фахівцями з охорони праці. Обґрунтовано її змістове наповнення, а також визначено роль дисципліни у процесі професійно-педагогічної підготовки майбутнього фахівця з охорони праці й запропоновані основні методичні підходи до вивчення цієї дисципліни. Досліджено, що в результаті вивчення зазначеної дисципліни, студенти мають отримати сформовані загальні, фахові й предметні компетентності та здобути професійно-спрямовані комунікативні навички. Визначено ряд педагогічних умов, що сприяють розвитку професійної майстерності майбутнього фахівця з охорони праці.

Встановлено, що вивчення лекційного курсу із зазначеної дисципліни сприяє адаптації першокурсників до умов навчання у педагогічному закладі вищої освіти, свідомому і активному їх включенню до самостійної навчальної, наукової, громадянської діяльності, забезпечує початкову підготовку до проведення педагогічної практики.

Ключові слова: студенти, знання, компетентність, охорона праці, фахівці з охорони праці, професійна підготовка, дисципліна «Вступ до спеціальності».

The article reveals the process of organizing the study of the «Introduction to the specialty» discipline of future labor protection specialists. Its substantive content is grounded, and the role of the discipline in the process of professional and pedagogical training of labor protection specialists is defined and the main methodological approaches to the study of this discipline are proposed.

It was emphasized that as a result of studying the specified discipline, students should obtain well-formed general, professional and subject competences, and acquire professionally-directed communication skills.

The features of the development of competencies in future specialists in labor protection when studying the discipline «Introduction to the specialty». A number of pedagogical conditions have been identified that contribute to the development of the professional skills of the future labor protection specialist.

The lecture course «Introduction to the specialty» (labor protection) covers a wide range of issues from different areas of scientific and practical knowledge. Young people who have successfully passed the entrance tests and passed the competition, do not always fully realize the goals and objectives of training, the difficulties that they will meet. This discipline is based on knowledge of occupational safety issues received by students during the development of training programs provided for the preparation of future specialists of educational qualification level - bachelor.

When studying the discipline «Introduction to the specialty» clearly visible close relationship with the disciplines «Basics of labor protection», «Safety», «Labor protection in the industry», «Fire safety of production», «Investigation, accounting, analysis of accidents, occupational diseases and accidents» Etc. Here it clearly and in detail reveals the history of the development of ideas about safe conditions and methods of labor and production, the struggle of various ideas and models, the practical use of the results of scientific research IAOD.

It has been established that the study of a lecture course in this discipline contributes to the adaptation of first-year students to the conditions of study in a pedagogical institution of higher education, consciously and actively including them in independent educational, scientific, social activities, provides initial preparation for conducting pedagogical practice.

Keywords: *students, knowledge, competence, labor protection, labor protection specialists, professional training, course «Introduction to the specialty».*

Постановка проблеми. Нині у закладах вищої освіти України навчання починається з читання лекцій з дисципліни «Вступ до спеціальності», призначеної дати загальну уяву про фахове спрямування спеціальності, ознайомити першокурсників із основними умовами навчання у вищій школі, їх правами й обов'язками. Включення до навчального плану цієї дисципліни значною мірою обумовлено сучасними зростаючими вимогами до підвищення якості підготовки конкурентоспроможних фахівців професійного спрямування зокрема інспекторів з охорони праці та педагогів професійного навчання.

Для досягнення належного освітнього результату потрібно розвивати ключові та фахові компетентності, які мають структурований характер і формуються на основі міжпредметних зв'язків. У зв'язку з цим проблема формування у майбутніх фахівців необхідних знань, умінь і навичок з охорони праці набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений нами аналіз методичної і наукової літератури вказує, що проблемою підготовки студентів закладів вищої освіти з охорони праці висвітлено в роботах В. Жидецького, В. Зацарного, В. Сторожук, Г. Тимченко, К. Ткачука та ін. Питання методики проведення лекцій з охорони праці розглядається у працях В. Огірцова, Р. Сабарно, А. Саркісова.

Мета статті полягає в ознайомленні з організацією вивчення дисципліни «Вступ до спеціальності» у закладах вищої освіти майбутніми фахівцями з охорони праці, зокрема з тематикою, завданнями і основними методами.

Виклад основного матеріалу. Питання підготовки професійних фахівців, а саме дипломованих, з охорони праці на території нашої країни обговорювалося багато років. Довгий час вважалося, що охорона праці не є окремою галуззю, тому і її питаннями мають займатися добре підготовлені фахівці окремої, конкретної

галуззі виробництва. Наприкінці ХХ століття була спроба підготовки таких фахівців у рамках підвищення кваліфікації спеціалістів певної галузі, які мають вищу освіту і певний досвід роботи у цій галузі. Для подальшого розвитку було створено підготовку за напрямом «Охорона праці» в рамках спеціальних факультетів підготовки спеціалістів за новими перспективними напрямами науки і техніки, які було створено у ряді провідних вищих закладів країни.

Загалом, система навчання з питань охорони праці функціонує в Україні більше 20 років і регламентується Законом України «Про охорону праці», наказом Міністерства освіти і науки України «Про організацію та вдосконалення навчання з питань охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту у вищих навчальних закладах України», «Типовим положенням про порядок проведення навчання і перевірки знань із питань охорони праці» та ін. [Закон України «Про вищу освіту», 2014].

У 2010 році було впроваджено в навчальний процес вивчення студентами всіх вищих закладів освіти дисциплін з охорони праці, та включення розділу з охорони праці до дипломних і магістерських робіт на здобуття освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст» і «магістр».

Останнім часом все більшого значення набувають проблеми взаємостосунків людини з виробничим середовищем, створення безпечних і нешкідливих умов праці, моніторингу збереження здоров'я та життя людей у процесі їх професійної підготовки та трудової діяльності. З цими проблемами студенти професійного напрямку навчання зокрема з охорони праці у закладах вищої освіти (ЗВО) мають ознайомитись вже з перших днів навчання. Незалежно від рівня акредитації у закладах вищої освіти, на території нашої країни, студенти вивчають комплекс нормативних навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі», «Безпека життєдіяльності» тощо.

«Вступ до спеціальності» – передусім дає визначення поняття «охорона праці» та вводить молодь, яка обрала цей напрям підготовки, у коло проблем, стан та завдання охорони праці [Коржик, 2011: с. 122].

Цей курс закладає фундамент теоретичних, нормативних та організаційних основ охорони праці, знайомить студентів із такими темами, як сучасне суспільство та розвиток суспільних виробничих відносин, концепція формування цілісної системи знань з питань охорони праці, базові основи законодавства з охорони праці та створення безпечних умов праці для працівників на виробництві, основні принципи організації охорони праці, умови при яких відбувається організація охорони праці, організація менеджменту з охорони праці на підприємстві.

Протягом вивчення зазначеної дисципліни студенти вдосконалюють ключові, предметні та фахові компетенції, формують знання щодо стану і проблем охорони праці в країні та світі в цілому, основних професійних умінь та компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного процесу, відповідно до напрямку їх підготовки, функціонування системи управління охороною праці, методів і засобів забезпечення умов виробничого середовища і безпеки праці на виробництві, підприємстві тощо, згідно з чинними законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, збагачують свої базові знання та отримують необхідні знання для подальшого особистісного професійного розвитку [Бокшиц, 2018: с. 19; Каменська, 2016: с. 110].

Дисципліна навчання «Вступ до спеціальності» передбачає такі завдання: ознайомлення студентів з основними термінами та визначеннями понять у сфері охорони праці, безпеки життєдіяльності та пожежної безпеки; правовими та організаційними питаннями охорони праці, соціальними гарантіями і компенсаціями, проблеми охорони праці, системами організації охорони праці на виробництвах, підприємствах тощо; проаналізувати розуміння функцій держави, форми реалізації цих функцій; правові основи охорони праці, основні принципи здійснення охорони праці; розглянути Міжнародні та державну концепції сталого розвитку суспільства та забезпечення безпеки життя і праці, концепцію формування цілісної системи знань з питань охорони праці. Засвоїти базові основи законодавства з охорони праці та створення безпечних умов праці для працівників на виробництві; надати майбутнім фахівцям з охорони праці при вивченні дисципліни «Вступ до спеціальності», теоретичні знання та практичні навички задля розв'язання питань щодо створення, організації та технічного забезпечення безпечних і здорових умов праці на виробництвах, підприємствах, установах, організаціях тощо, їх майбутньої професійної діяльності; сформувати у майбутніх фахівців знання з правових питань охорони праці; формувати відповідальність за колективну та власну безпеку праці.

Навчання курсу «Вступ до спеціальності» може проводитися як традиційними методами навчання так і з використанням сучасних технічних засобів навчання: аудіовізуальних засобів, навчання на основі інтенсивних та мобільних інноваційних технологій.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти опрацьовують та засвоюють такий матеріал: суспільство та розвиток суспільних виробничих відносин, формаційний і цивілізаційний підходи до вивчення суспільства, громадський прогрес і його критерії, глобальні проблеми сучасності, визначення понять і термінів, наведених у Типовому положенні, організація навчання і перевірки знань з питань охорони праці на підприємстві, спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці, навчання і перевірка знань з питань охорони праці посадових осіб, сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном, соціальне партнерство (соціальний діалог) в охороні праці, Міжнародні норми соціальної відповідальності. «Настанова по соціальній відповідальності», вимоги до забезпечення охорони праці в структурі соціальної відповідальності, основні положення законодавства про охорону праці, основні положення законодавства про охорону праці, соціальний захист працівників, відшкодування шкоди у разі ушкодження здоров'я працівників або у разі їх смерті, основні принципи, функції та завдання управління охороною праці на підприємстві (в організації, установі), організація охорони праці на виробництві. Обов'язки роботодавців і працівників щодо виконання вимог охорони праці, концепція сталого людського розвитку – основа науки про безпеку людини, еволюційний шлях навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» в Україні, мета, завдання, структура та зміст дисципліни «Безпека життєдіяльності», структура життєдіяльності та її характерні ознаки, оцінка ризику ймовірних небезпек, охорона праці: обов'язки роботодавців і працівників, гарантії прав працівників на охорону праці, охорона праці окремих категорій працівників, колективний договір, соціальний захист потерпілих на виробництві, порядок взяття на облік, підстави відмови та припинення забезпечення потерпілих на виробництві виробами та послугами, методи організації роботи з охорони праці, права працюючих громадян при укладенні трудового договору та під час роботи, фінансування та відшкодування витрат, лікування потерпілих та їх

медична реабілітація, компенсація витрат на проїзд, виробничі спеціальності за напрямом «охорона праці», обов'язки інженера з охорони праці, страховий експерт з охорони праці.

Опанування даної дисципліни розглядається як набуття студентами фахових компетентностей для практичного користування. Тому, після вивчення програми навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності», студенти мають володіти основними професійними компетенціями з охорони праці: компетентно користуватися відповідними законами, законодавчими актами та постановами з питань охорони праці, впроваджувати методи організації безпечної діяльності на виробництві; розробляти і впроваджувати безпечні технології, вибирати оптимальні умови і режими праці, проектування зразків техніки і робочих місць на основі сучасних технологічних та наукових досягнень в галузі охорони праці, розробляти методичне забезпечення і проводити навчання та перевірки знань з питань охорони праці, розробляти питання проведення соціального захисту потерпілих на виробництві, визначати основні поняття про виробничий травматизм та професійне захворювання, застосовувати законодавчу та нормативну бази України «Про охорону праці».

Організаційними формами вивчення згаданої дисципліни є лекції та практичні заняття, виконання індивідуальних та самостійної роботи, їх захист, тестовий контроль. Студенти опановують програмний матеріал шляхом опрацювання навчально-методичної літератури, інтенсивного використання інформаційних технологій (Інтернет). При проведенні практичних занять застосовуються такі сучасні методи як дискусія, дослідницькі процеси, робота в групі, презентації та використовується форми інтерактивного та інноваційного навчання, які характеризуються відображенням, проектуванням і моделюванням відносин, орієнтованих на підприємницьку діяльність [Борисова, 2013: с. 34].

За освітньо-професійною програмою, після вивчення навчальної дисципліни студенти мають скласти іспит. Поєднання теоретичної та практичної підготовки дозволяє студентам гідно продемонструвати засвоєні результати навчання: основні положення законодавства України у сфері охорони праці, принципи державної політики, що сформульовані в основному законі України в цій галузі – Законі «Про охорону праці», права, гарантії та обов'язки різних категорій працівників з охорони праці та види відповідальності за її порушення; механізми реалізації державних гарантій щодо відшкодування шкоди на виробництві, базових принципів і механізму забезпечення соціальних гарантій працівників, пов'язаних з безпекою праці, основних принципів державного нагляду і контролю у сфері охорони праці.

Отже, у результаті вивчення дисципліни «Вступ до спеціальності» студенти повинні мати добре сформовані професійно-націлені навички, володіти фаховою термінологією, уміти застосовувати основні закони, законодавчі та нормативні акти щодо охорони праці, використовувати на практиці законодавчі та нормативні акти щодо охорони здоров'я, розробляти необхідні заходи щодо поліпшення умов праці.

Висновки. Охорона праці, як система забезпечення та збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності, є найважливішою складовою професійної освіти. Отже, підготовка майбутніх фахівців з охорони праці має величезне значення для здійснення державної політики в галузі охорони праці. Але проблеми формування необхідних знань, умінь і навичок та підвищення їх якості з питань безпеки праці, проблеми удосконалення форм і методів викладання науки охорони праці, проблеми впровадження та використання інформаційних,

модульних, особистісно орієнтованих технологій під час вивчення охорони праці досі залишаються актуальними. Дисципліна «Вступ до спеціальності» вивчається у закладах вищої освіти з метою формування у майбутніх фахівців необхідного в їхній подальшій професійній діяльності рівня знань і вмінь із правових та організаційних питань охорони праці, безпеки процесів праці та пожежної безпеки, визначеного відповідними державними стандартами освіти. У зв'язку з цим, стає актуальним вивчення курсу вступ до спеціальності, як засобу індивідуального особистісного ознайомлення з станом і проблемами охорони праці в цілому, основних професійних умінь та компетенцій для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного процесу, відповідно до напрямку їх підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

- Бокшиц, 2018 – Бокшиц О. М. Інтеграція знань як основа формування професійних компетентностей майбутніх фахівців з охорони праці у закладах вищої освіти / О. М. Бокшиц, І. С. Каменська // Humanitarium. – Переяслав-Хмельницький, Ніжин: Лисенко М. М., 2018. – Том. 42, Вип. 2. С. 17-24.
- Борисова, 2013 – Борисова Н. В. Застосування інтерактивних методів у процесі вивчення курсу «Ділова іноземна мова» на немовних факультетах / Н. В. Борисова // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2013. Вип. 28. Том I. С. 33–35.
- Жидацький, 2000 – Жидацький В. Ц. Основи охорони праці / В. Ц. Жидацький, В. С. Джигирей, О. В. Мельников – Вид. 2-е, стереотипне. – Львів: Афіша, 2000. – 348 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/27393/>
- Закон України... – Закон України «Про вищу освіту» 2014. Офіційний портал Вища освіта. <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>.
- Зацарний, 2012 – Зацарний В. В. Підготовка фахівців у галузі охорони праці в Україні / В. В. Зацарний // Вестник ХНАДУ. – Вип. 59, 2012. – С. 33-37.
- Каменська, 2016 – Каменська І. С. Особливості вивчення дисципліни «Охорона праці в галузі» при професійній підготовці майбутніх викладачів вищих навчальних закладів / І. С. Каменська // Науковий огляд. – № 9 (30), 2016. – С. 103-113.
- Коржик, 2011 – Коржик Б. М. Вступ до спеціальності: навч. посібник / Б. М. Коржик, В. В. Зацарний, С. В. Нестеренко; за заг. ред. Б. М. Коржика. – Х.: ХНАМГ, 2011. – 122 с.
- Примак, 2009 – Примак І. Д. Введення до спеціальності: навч. посібник / І. Д. Примак, О. І. Примак. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.

REFERENCES

- Bokshyts, 2018 – Bokshyts O. M. Intehratsiia znan yak osnova formuvannia profesiinykh kompetentnostei maibutnikh fakhivtsiv z okhorony pratsi u zakladakh vyshchoi osvity / O. M. Bokshyts, I. S. Kamenska // Humanitarium. – Pereiaslav-Khmelnyskyi (Kyiv. obl.) ; Nizhyn (Chernihiv. obl.): Lysenko M. M., 2018. – Tom. 42, Vyp. 2. S. 17-24.
- Borysova, 2013 – Borysova N. V. Zastosuvannia interaktyvnykh metodiv u protsesi vyvchennia kursu «Dilova inozemna mova» na nemovnykh fakultetakh / N. V. Borysova // Humanitarnyi visnyk DVNZ «Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody». Pereiaslav-Khmelnyskyi, 2013. Vyp. 28. Tom I. S. 33–35.
- Zhydetskyi, 2000 – Zhydetskyi V. Ts. Osnovy okhorony pratsi / V. Ts. Zhydetskyi, V. S. Dzhyhyrei, O. V. Melnykov – Vyd. 2-e, steryotypne. – Lviv: Afisha, 2000. – 348 s. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://buklib.net/books/27393/>
- Zakon Ukrainy... – Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» 2014. Ofitsiyniy portal Vyscha osvita. <https://zakon.rada.gov.ua/go/1556-18>.
- Zatsarnyi, 2012 – Zatsarnyi V. V. Pidhotovka fakhivtsiv u haluzi okhorony pratsi v Ukraini / V. V. Zatsarnyi // Vestnyk KhNADU, vyp. 59, 2012. – S. 33-37.
- Kamenska, 2016 – Kamenska I. S. Osoblyvosti vyvchennia dystsypliny «Okhorona pratsi v haluzi» pry profesiinii pidhotovtsi maibutnikh vykladachiv vyshchykh navchalnykh zakladiv / I. S. Kamenska // naukovyi ohliad / № 9 (30), 2016. – S.
- Korzyh, 2011 – Korzyh B. M. Vstup do spetsialnosti: navch. posibnyk / B. M. Korzyh, V. V. Zatsarnyi, S. V. Nesterenko; za zah. red. B. M. Korzhyka. – Kh.: KhNAMH, 2011. – 122 s.
- Prymak, 2009 – Prymak I. D. Vvedennia do spetsialnosti: navch. posibnyk / I. D. Prymak, O. I. Prymak. – K.: Tsentr uchbovoi literatury, 2009. – 392 s.